

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

קני אמי מ"ג מהל' סוף
ממון הלכה ז סג
עקני טו טו"ע מ"מ סיון
ט"א ספ"י: (א)
קני ב מ"י ס"פ ס"א הלכה
ז סג ט"ע טו"ע
מ"מ סיון ספ"ט ספ"י ט:

רבינו הנאל

אדם לאחר ד' שנים
נעשה נחש והני מילי
בהוא דלא כרע
במוריס. אמר רבי
אלעזר אומר אף
הבשר. ומקשי קיימא
לן דלא קני אף אלא
הוא מורה על קיימא,
דאורייתא אלא אמר
בזמן שהן חרבות אין
מוציא הא אב אין
תרבות מועדיו הן.
ופקיה וני הנחש כהגון
והנחש מועד לעולם.
אמר שמואל ארי
ברשות הרבים דרס
ואכל פטור טרף ואכל
חיוב. פי א הכה זה
הוא בהבמה בדיו
ומה באירוס שלו אכלה
פטור שכן דרבו בני
שרצה לאכול וקיימא לן
כרשות הרבים פטור,
אבל אם טרף כפי
ובשני דמיית בהמה
חיוב ואצ"פ שאוריין כן
אכל וירשב שיהיה דיני
כדי הקר ברשות הרבים
דבריה מניין דרך הארי
לדורס דרך הנבל לטרף?
דמיין (כאב מפני צנ
ע"פ) דרעה שניה עדרו
ובא זאב וטרף ארי הדין
כו. ואקשינן על
שמואל והכתיב אריה
טרף בדי גורותיו.
ופקיה בשביל גורותיו.
כלומר אין רענו לאכול
אלא המינה ולהאכל
למינו, וכן שאר הפסוק.
והתינו וכן היה שבכסה
לחצר הניזק וטרפה
ואכלה משלם חצי שלם.
ופקיה ר' נחמן בר יצחק
טרפה התינוה ומלכה
(א) דרסה ואכלה משלם
נוק שלם. רבינא אמר כי
אמר שמואל באר
תרבות ונדרת ואמר אלא
מתניא בארי תרבות
ואליבא דר' אלעזר דאמר
לא אורחיה הוא ומשנה
הוא. ואקשינן והא
קיימא לן משונה
במצני הניזק לרבנן חצי
נוק. ופוק דארי. ותוב
אקשינן עליה אי הכי הא
דקני לה גבי תולדה
דשן ותנינן בכיזב השן
מוערת תרי' כיזב השן
מוערת לאכול את הראוי
לה כר גבי תולדה דקן
בעי לפיכך קשיא.
(פי') [מתני'] מה בין
הם למועד שהתם
משלם חצי נוק מנוסף
ומועד משלם נוק
שלם ומן העלייה. מה
עליה אמר רבי אלעזר
מעלה שכן כפי
במעלה קברי בית דוד
אמר ר' אלעזר אצל
המיתות. ובמשפחה
ומאי נענה דוד ושלמה.

חשב שלמה על י"ח
(א) למורה נבאח דלי' ו
נמלכה ואלה או שדמה
אלה קן קשה דלא כן
חריצא נמלכה ואלה מה
ואלי דמי' אמרם היה לו
מתואר ו"ע

רבי אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדים. מינה דבייש פ"ק דסנהדרין (דף ז ט"א) תנן תהי והאזכ והדוב כו' ר"א אומר כל הקודם להורגו וזה ומפרש ר' יוחנן בגמ' (ט"א) אע"פ שלא המימו דאין להם תרבות ואין להם צעלים ואורי"ט דהכא גרסינן ר' אלעזר שהיה אחר ר' מאיר והתם גרסינן ר' אלעזר שהוא קודם ר' עקיבא דקמייהו דתריה ר' עקיבא אומר מיהו אחמי קשה דהתנן והגמט מועד לעולם אליבא דכ"ע והתם מפרש ריש לקיש והוא שהמימו אצל לא המימו לא קסבר יש להם תרבות ויש להם צעלים אפי' אהם ואומר ר"מ דהתם נקשרים בשלשלות כגון ארי גוהרקי של"ט דבעינן זה יש להם תרבות ואין להם הרגס אלא"כ המימו ומרעם דהכא ההגס שגידלם צמיחו"ן ועוד יש לחלק דוקא לענין זה יש להם תרבות שאין להם להרגס כל הקודם אלא"כ המימו אצל לענין אם היוק לשלם נוק שלם או לא כהא לא איירי מדי אם תשיב תרבות שלהם תרבות: **והוא** ד"א כרע במוריס. לפי שמתנו לרבינו ר' אלעזר ובי ויקף זקוף כחויא כדאשכחן ברב שש במסכת זכרות (דף ז' י"ג) מדה כנגד מדה וענשה נחש וזה עונשו גנאי הוא לו צמה שנעשה נחש: גנאי. ויש מפרשים משום דאמרין במדרש (י"ג ע"ג) ששדו של אדם שמתנו נולד לעמיל ללא ואותו עלם חזק וקשה כל כך שאין האש יכול לשרפו והשתא כשאותו עלם נעשה נחש אינו חי לעמיל ללא ואין סביר לומר שיהא עונש גדול כל כך בשביל עון זה דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"ו.

דרם ואצ"פ פירוש שאלל מחיים כדאמרין. פירוש שאלל מחיים (פסחים דף מט: וס"ג) מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שימות" אף עם הארץ כו':

והתניא וכן היה. מינה ולוקמה

אלעזר דאורייתא לטרופי
נאמריה רבנן קני אלא לרבתא
נקטיה וה"ק דלא מילא משום
דאורחיה לטרופי משלמת נ"ש דאפילו
צברי תרבות אליבא דר' אלעזר
דודאי לא אורחיה הוא איכא לאוקמי
דהיינו דלא יעיד כדמפרש ואילו
ומאותו הטעם שיתחייב לר' אלעזר
יתחייב לרבנן ועוד י"ל דדוקא מוקי
לה כרע אלעזר משום דמיה קסמ
קמיין צברי צנא זכר' אלעזר
כיון דהווי צני תרבות לאו אורחיהו
לטרופי ומיירי תרבייהו דלא יעיד אצל
לרבנן דלאו צני תרבות מיהו ואורחיה
דזכר לטרופי כי לא אייעד נמי משלם
נ"ש וזהו דוקא להעמיד הבדיחה
לדמייהו וזכר צנא אייעד וארי צאייעד
וא"ת ולמאי דר"ט השמא דהיי תולדה
דקני אמאי נקט צברייתא שזכנכו
שחשדוהו בזונה. דירמיה כהן הוה (ב)
לפניו זו צדקה. שנאמר והלך לפניך דקקן (שעש"ה נח): **שהושיבו**
בחלק (סנהדרין דף ז' ע"ג) שצדקו מנן עד צאר שצע ולא מלאו איש ואשה מיוק ומיוקם שלא היו צקיאם בעומאה
וטרהר ולא על קצרו ממש אלא צדקו צדקו אמות ליתא לועג לרש"ע:

אף הנחש. מדקמי אף מכלל דלר' אלעזר הווי ארץ מועדין: והא
אנן תנן ר' אלעזר אומר. נחש הוא מועד אצל הני לא: דרם. שאל
הרגה אלא מחיים אכלה פטור דאורחיה הוא וכן צרי"ר פטור:
שרף. שהרגה ואכלה: חיוב. דלאו אורחיה היא ומולדה דקני הוא
ומשלם חצי נוק צרי"ר: **בדי**
גורותיו. די מאלל גורותיו ילדו
אלמלא טורף הוא: ומשי בשבי'
גורותיו. אורחיה להרוג ולהביא
ולהלניע אצל לטרופי ולאכול הוא
עממו כי האי לאו אורחיה: וקפרידן
והכתוב ומחנק לבבותיו. אלמלא
אורחיה להרוג ומשי צעצל לצמוחו:
והכתוב וימלא טרף חוריו ומשי
בשבי' חוריו. אורחיה להרוג ולהביא
לחוריו ולהלניע אצל לאכול מיד לאחר
הריגה כי הא לשמואל לאו אורחיה
הוא: טרפה בהמה. והרגמה ואכלה
הצטר: מש"ם נוק ש"ם. מדמשלמת
צמר הניזק נוק שלם מכלל דאורחיה
הוא ומולדה דשן היא וצרי"ר ליפטור:
דהניח. להלניע אורחיה להרוג:
ועוד דשמואל נמי. דלמר טרף ואכל
חייב אמאי דלמא הכי הוא הווי
דטרופי על מנת להלניע ומלך ואכל
וליפטור: ה"ג אמר רב נחמן לצדדין
קניי טרפה והניחה או דרסה ואכ"ה
מש"מת נוק ש"ם. כלומר הא דקמי
צרייתא טרפה צמה ואכלה צמר
חיי מילי מיהו טרפה צמה והמיה
או אכלה צמר על ידי דריסה משלם
נוק שלם: רבינא אמר. לעולם
אורחיה הוא לטרופי ולאכול ושמואל
דמחייב ליה צרי"ר צברי תרבות כו'
ואליבא דר' אלעזר: אי הכי. אפי'
דרס נמי לחייב אלא דהיא דרבינא
לא אדשמואל אחרת אלא אי איכא
לאוקמה לרבינא אמתייתא הוא
דמוקמה ליה והכי קאמר רבינא הוא
דקמי מתנייתא נוק שלם לאו משום
דאורחיה לטרופי דאפי' צברי תרבות
נמי מתוקמה: ופרכין מתנייתא נמי
הכי איכא לרבינא חיי נוק צני
לשומי: אי הכי. דמולדה דקני היא
גבי מולדה דן גבי מולדה דקני
לימין: מרנ"ג מן העלייה. ואפי'
אין הנוגט שזה שיעור הנוק דמועד
כמיז ישלם שור חמת הסור ולא
כמיז ציה דמנוף הטוגט יפרע:
גמ' ויקברוהו במעלה ונו. צמקיה
כמיז צספר דצרי הימים: וישביבוהו
במשכב. צאסא מלך יסודה: וני
וני. מניי מני"ג צמסם הרצט
דמתכרמנין למינהו לזניה (באש"מ)
(ג): כי כרו שוחה לצדדין. צרימיה
הנצא כמיז: עצתם עלי צמות.
דאש"מ איש אדם ציה"ט מיוצ מימה אצל
צונה פניה ליתא צמיה: וקבוד
ישו"פ צמותו. צמקיה כמיז:
ישבה. תמלידי' לצמקוס עד צמיה:
ש"ש. ימיס והשיצו סס ישיצה:
וחד

צמלר הניזק וי"ל משום זכר נקט לכיון דלא יעיד חזר
שחשדוהו בזונה. דירמיה כהן הוה (ב)
לפניו זו צדקה. שנאמר והלך לפניך דקקן (שעש"ה נח): **שהושיבו**
בחלק (סנהדרין דף ז' ע"ג) שצדקו מנן עד צאר שצע ולא מלאו איש ואשה מיוק ומיוקם שלא היו צקיאם בעומאה
וטרהר ולא על קצרו ממש אלא צדקו צדקו אמות ליתא לועג לרש"ע:

(א) לקמן ט"ז. (ב) לעיל
טו. (ג) ומלך נחש וני ממות
קמי: (ד) צ"ב ט"ג.
(ה) עין שבת ק"ה.
(ו) גמלאס פתסה כ"ח.
(ז) סנהדרין צ"ב. (ח) דימיה
א. א. (ט) ברכות י"ז ע"א.

הנהגות הב"ח
(א) תוס' ד"ה אפילו
וכי עומד קאי. י"ג וכן
פי' רש"י צ"ב דף ט
ט"ז:

תורה אור השלם
(א) אריה טרף בדי
גורותיו ומחנק לבבותיו
וימלא טרף חוריו
ומעליתו טרפה:
(ב) חסום כ. יג.

(ג) וישכב ויקחו עים
אבותיו ויקברוהו בפעולה
קברי בני דוד וקבוד
עשו לו במותו כל
היחד וישב ירושלים
ויקברוהו במעלה כנו
תחתיו:

(ד) ויכרי הימים כ. כ"ג. לטו
(א) ויקברוהו בקברותיו
אשר ברה לו בעיר
דוד וישביבוהו במשכב
אשר מלא בשמים
ונזים ויקביו במנוחה
מעשה וישפ"פ לו
שרפה גדולה עד
לקבור: (וכרי הימים כ. כ"ג. לטו)
(ב) וישכב ויקחו עים
אבותיו ויקברוהו בפעולה
קברי בני דוד וקבוד
עשו לו במותו כל
היחד וישב ירושלים
ויקברוהו במעלה כנו
תחתיו:

(ג) פי שוחה עמקה
וזהו נכמי צורה נקיה:
ובשל כ"ג. כו.
(ד) ואתה יי' ידעת את
כל עצתם עלי לפניה
אל תכפר עלי עונם
ותפארתם מלפניך אל
תחמו ידווי כששלים
לפניך ויפתי אפק עשה
בהם: (ויסיה כ"ג. כו.)

ליקומי רש"י
(נדפס בדף י"ח)

הנהגות וציונים
(א) מנאן עז' טרף לאו
אורחיה הוא' פירוש היה
הובא בפנים (דק"ט):
ושכ"י מלפניו (לשמואל):
(ב) צ"ל טרפה (דק"ט)
וכ"ה ב"רש"י: (ג) תיבת
"אלא" ליתא כחתי"י וכן
ליחא לעיל טו ע"א. ומיין
חתי"ט: (ד) בילקוט
ירמיה (ז) איתא מאי
ווגה (גליון) וכ"ה
כחתי"י: (ה) בכ"י ט ע"ב
איתא אר"ה (רב) ותיבת
(ו) תיבת "כ"י" צ"ל
בסתי"ד (באש"מ):
(ז) דרשי מיני בשמים
(ח) מיני"ג רק פעם אחת):
(ט) צ"ל בה (כ"ה כחתי"י)
והרשי"ט: (י) שייך
לעיל במ"ה (גליון):
(יא) נדפס: (יב) הנהגות:
(יג) כחתי"י ואר"ה וכ"ה
כחתי"י סנהדרין. וראשונים
כאן: (יד) מהר"ש (גליון)
ועיין תוס' סנהדרין טו
ע"ב ד"ה ור' יוחנן:
(טו) שייך לע"א (גליון):
(טז) ולפינו שם יחתי כתי'
אלא ר"ת מפרש כך
דמיין ממתין עד שימות
כמ"ש חוספות טו ע"א
חוספות חולק טו ע"א
ד"ה הדרוס (גליון):

שליש
הודפס מאתר אוצר החכמה

נויקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פי"א

פי"א א מצות עשה לעשות אדם מעקה לגנו וכו'. ומ"ש והוא שהיה בית דירה אצל בית האלמנה וכו'. יש לתמוה על זה דהא מניא נפשי און לי אלא בית מנין הבונה בית התכן ובית הבקר ובית ציבתך יכול אף בונה בית שער אכסדרא ומרפסת אלו שאינם בת דירה וכן כתבנו ספר מנחת גדול הרי דבית הבקר ובית האלמנה חייב והלאה פטר רבינו. ואפשר שטעמו משום דכפ"ק דיומא (דף י"א.) לענין מוזהר אמרינן דהני תנאי היא ומנא נפשי קבר כמאן דמחייב ורבינו בהל' מוזהר פוסק כמאן דפטור:

ובל בית שאין בו ר' אמות על ר' אמות פטור מן המעקה. כדמייא כפ"ק דטובה (דף ג'.):

ב בית של שני שותפין וכו'. שם כפ"ק ראשית הגז (דף קל"ו.) האם דמניא בהמת השותפין חייבת בראשית הגז ור' אלעאי פטור אמר רבא מודה ר' אלעאי בתרומה וכו' מעקה אע"פ דכתב רחמנא לגנן דידך אין דשותפות לא כתב רחמנא כי יפול הנופל ממנו אלא גנן למאי אהא למעטוי דמי נכסיות ודמי מדרשות ופירש"י כי יפול הנופל כל שיהא ליפול הימנו ואפילו של שותפות. דמי נכסיות שאין חלק לאחד מהם זו שאף לבני עבר הים הוא ועוד שאינו בית דירה. ועד דאמרינן בגמ' דמי ח"ר ציני בר אבאי לימנהו להני כללי דמניא בהמת השותפין חייבת בצרכיה ור' אלעאי פטור ח"ר מינה מסורא לימנהו להני כללל דמניא בהמת השותפין חייבת בהמתות ורבי אלעאי פטור ופי' רש"י לימנהו להני כללי דלמיר רבא דמודה רבי אלעאי בכל הני דהא מניא דפליגי ר' אלעאי בצרכיה ולא מרידי לה מפקדס ואלנכס עכ"ל. משמע שהוא מפרש דלכולהו מילי דלעיל קאי ומעקה מכללן וכ"כ ספר מנחת גדול שר' אלעאי פטור בית שותפין ממעקה וכמו שיוכל להיות שאין הלכה כר' אלעאי אע"פ שהלכה כמותו בראשית הגז לענין פטור חוזה לארץ וכמו שזה טעמו של רבינו ואני אומר עוד שאפשר שרבינו מפרש דלא קאי לימנהו להני כללי אלא לקצת דברים שאמר רבא ואין מעקה מכללן אלא אף ר' אלעאי מודה בו כדאמר רבא: היתה רה"ד גבוה מגגו וכו'. כפ"ק דצ"ק (דף י"א.) ממנו ולא למוכו שם היתה רה"ד גבוה מגגו עברה טפחים ונפל ממנו למוכו פטור שנאמר ממנו ולא למוכו:

פרק אחד עשר

א מצות עשה לעשות אדם מעקה לגנו שנאמר ועשית מעקה לגנך. והוא שהיה בית דירה.

אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן אינו [ואזקוק לו. וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המעקה: ב בית של שני שותפין חייבין במעקה שנאמר כי יפול הנופל ממנו לא תלה אלא בנופל. אם כן למה נאמר ונגנך למעט בתי כנסיות ובתי מדרשות לפי שאינן עשויים לדירה. היתה רשות הרבים גבוהה מגגו אינו זקוק למעקה שנאמר כי יפול הנופל ממנו ולא לתוכו: ג גובה המעקה אין פחות מעשרה טפחים כדי שלא יפול ממנו הנופל. וצריך להיות המחיצה חזקה כדי שישען אדם עליה ולא תפול. וכל המניח גגו בלא מעקה ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר ולא תשים דמים בביתך. ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה: ד אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשל בה אדם וימות. כגון שהיתה לו באר או בור בחצירו בין שיש בו מים בין שאין בו מים חייב לעשות חוליא גבוהה עשרה טפחים. או לעשות לה כסוי כדי שלא יפול בה אדם וימות. וכן כל [וגמכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה ולהשמור ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה. שנאמר השמר לך ושמור נפשך. ואם לא הסיר והניח המכשולות המביאין לידו סכנה ביטל מצות עשה ועבר בלא תשים דמים: ה הרבה דברים יאסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות. וכל העובר עליהן ואומר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך מכין אותו מכת מרדות: ו ואלו הן. לא יניח אדם פיו על הסלון

השנת הראב"ד *גובה המעקה אין פחות מעשרה טפחים. ח"א דוקא ממקום דרכו והוא מקום הנמוך שבו אכל שאר לדנין ג' טפחים עכ"ל:

ג גובה המעקה אין פחות מעשרה טפחים וכו'. נפשי כמה הוא מקום מעגלו שלשה טפחים בית דורסו עשרה ופירש ספר מנחת גדול מעגלו גובהו צבור ג' טפחים וצבית גובהו עשרה. והרמב"ד כתב על דברי רבינו גובה המעקה אין פחות מעשרה טפחים ח"א דוקא ממקום דורסו והוא המקום הנמוך שבו אכל שאר לדנין ג' טפחים עכ"ל. נראה שהיה מפרש כן הברייתא הנזכרת ונראה לי שהטעם הוא שמתאחר שמלך אחד הוא גבוה עשרה טפחים ע"י כך הוא נוהג משאר לדנין שאין נכנס אלא ג' טפחים: וצריך להיות המחיצה חזקה וכו'. פשוט הוא: כל המניח גגו בלא מעקה וכו'. נפשי ופשוט הוא:

ד אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וכו'. נפשי אין לי אלא גג מנין לרבות צורות שישן ומערות חריצין ועליצין ע"ל לא תשים דמיון בצבתך: חייב לעשות חוליא גבוה עשרה טפחים. ומאן דלמא שלל היה מפרש רבינו מקום מעגלו כמו שפירש ספר מנחת גדול: וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות וכו'. כפ"ק דצ"ק (דף ט"ו.) מניח ר' נתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב רע בחורף צימו ולא יעמיד קולס רעוע בחורף צימו שנאמר ולא תשים דמים בצבתך:

ה הרבה דברים יאסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכו'. ו ואלו הן לא יניח אדם פיו על הסלון וכו'. ולא ישתה בליילה מן הנהרות וכו'. כפ"ק דע"ז (דף י"ג.) ולא ישתה מים מגולים וכו':

ז ואלו הם המשקים האסורים משום גילוי המים והיין והחלב. פרק מ' דתרומות. ומ"ש ואפי' מוגז. פ"ב דע"ז (דף ג'). ומ"ש ואפי' התחיל טעמו להשתנות לחומץ ג"ז שם. ומ"ש והדגש והלוי בשרק אלו טריפות (דף מ"ט.):

ח ומ"ש השום שנתרסק. כפ"ק דבינה (דף ז'). ומ"ש ואבטיח שנתחך ונתגלה אסור. בפרק ב' דע"ז (דף ל'). ומ"ש יין מבושל ויין מוסק וכו' שם. ומ"ש ויין או מים וכו' כל זמן שהגבל עולה מהן. ירושלמי כפ"ח דתרומות. ומ"ש וכן משקין שהיה המשקה יורד מלמעלה למוכן טיפה טיפה וכו'. כפ"ק דע"ז (דף ל'): ט ומ"ש מי כבשין ומי שלקות ומי תורמוסין וכו'. וטעם בירושלמי מי כבשים ומי שלקות ומי תורמוסין הרי אלו מותרין מים שהדיח בהם כבשים ושלקין ומורמוסין הרי אלו

המקלה וישתה. ולא ישתה בליילה מן הנהרות ומן האגמים שמא יבלע עלוקה והוא אינו רואה. ולא ישתה מים מגולים שמא שתה מהן נחש וכיוצא בו מוזהר עפר וימות: ז ואלו הן המשקין האסורין משום גילוי המים. והיין. ואפילו מוגז ואפילו התחיל טעמו להשתנות לחומץ. והחלב. והדבש. והציר. אבל שאר כל המשקין אין מקפידין על גילויין שאין בעלי ארס שותין מהן: ח השום שנתרסק ואבטיח שנתחך ונתגלה אסור וכן כל כיוצא בהן. יין מבושל ויין תוסם אין בהן משום גילוי. ותוסם הוא היין משעת דריכתו עד שלשה ימים. ויין או מים או חלב שהיו חמין כל זמן שההבל עולה מהן וכן משקין שהיה המשקה יורד מלמעלה לתוכן טיפה אחר טיפה והוא שהיה טורד ויורד כל אלו אין בהן משום גילוי שזוחלי עפר מתיראים מבעבוע המשקה ומן ההבל ואין שותין ממנו: ט מי כבשין ומי שלקות ומי תורמוסין אין בהן משום גילוי. מים ששרה בהן כבשין ושלקות ותורמוסין אם גשתנה טעמן אין בהם משום גילוי. ואם אין בהם נותן טעם אסורין. וכן

א סמ"ג עשין ס"ו ע"ט: ב סמ"ג סז:

מגדל עזו

פי"א א מ"ע לעשות אדם מעקה כו' על אינו זקוק. נפשי פרטת כי תאל ולשון ספרי ועשית מעקה לגנך מנחת עשה ולא תשים דמים בצבתך מנחת ל"ט: וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המעקה. מסכת סוכה (דף ג') ופ"ק דמ"ק (דף י"א) כן משמע: ב בית של שני שותפין עד עשויין לדירה. פירק ראשית הגז (דף קל"ו): היתה רשות הרבים גבוהה כו' עד ממנו לא צמיו. נפשי פרטת כי תאל: ג גבוה של מעקה עד הנופל: כתב הראב"ד ז"ל דוקא ממקום דורסו וכו': ואני אומר זה כתב לפי שמהל נפשי כי תאל כמה הוא מעקה מעגלו ג' טפחים בית דורסו עשרה ורואיו אני דברי ר"מ ז"ל מדקתס לן מתיי' פי' הנופל שם היתה רה"ד דמנין ולא את הגג צמון שיש לו מעקה גבוה י' טפחים ואוקי טעמא בגמרא דמי גבוה י' טפחים ופ"ק דבמכר גמרא גמרא ממני' סמוך לו כותל אחד כי ספס תלמודא ואמר אכל זקוק הוא למיחל' י' ואוקומא לתפסם עלה כנגב. עוד ראיתי שזאתן הדברים שבפסוקים הם דברי יחיד והכי יתהא ההם רבי אומר משמע מדות עשה בית דורסו עשרה ורואיו אני דברי ר"מ ז"ל לאחר כך סתמה הברייתא כי יפול הנופל שם היתה רה"ד גבוה ממנו עשרה טפחים ונפל ממנו למוכו פטור שנאמר ממנו ולא למוכו וצבית תלמודא נמי אמרינן גבוה ממנו עשרה אומן יש לי רחמי מהא דמנין סוף פ"ק דמועד קטן עושין מעקה לגג עד ועשוינן אומן במעגלה ופשיטין לה בגמרא דה"ק שפין את הסקין ומעגלין אופן ענין מעגלה ציד וצביל אכל לא צמתיילס ע"כ אלא ממקום העגול יפה ומעשה אומן ולא מקום דירסא הוא ואין שם מעקה אלא מעיקר שפת הגג תאל: ד אחד גג ואחד כל דבר בו' עד וימות. כפ"ק דע"ז פ' שור שנגח ד' ור' וספ"ק דקדושין: וכן כל מכשול כו' עד לא תשים דמים בצבתך. כתב פירוש קדושים מהו: ה הרבה דברים אסורין חכמים עד מכת מרדות. נמש' ע"ז פ' אין מעמידין: ו ואלו הן לא יניח אדם פיו על הסלון וכו'. ומ"ש ואפי' התחיל טעמו להשתנות לחומץ ג"ז שם. ומ"ש והדגש והלוי בשרק אלו טריפות (דף מ"ט.): ח ומ"ש מי כבשין ומי שלקות ומי תורמוסין הרי אלו מותרין מים שהדיח בהם כבשים ושלקין ומורמוסין הרי אלו

הגהות מיימוניות

יזכר כי אם ברם שופכו ע"ש בתוספות: א [ב] בספרי מה בית מיוחד לדירה כו' יצאו אלו שאין מיוחדין לדירה והן בתי כנסיות ובתי מדרשות שאין עשויין לדירה ונראה כשאדם שוכר בית מאחרים פטור מן המעקה מן התורה מדלא רבנן בספרי אלא לוקח וירוש וניתן לו בבתנה ואין אומרים נשכר לו והוא דמקרינן בב"מ פרק השואל (דף ק"א): השוכר חייב לעשות מעקה ברלקמן בהלכות שכירות פ"ו והיינו מדרבנן מפני שהוא דר בבית פן יבא להתרשל בדבר ס"ה ע"כ: ב [ג] בספרי אין לי אלא גג מניין לרבות בורות שיהיו ומערות חריצין ועליצין ח"ל לא תשים א"כ מה ת"ל גג פרט לכבש כמה היא מעקה מעגלו וגובהו שלשה טפחים ובית דורסו גבוהו עשרה טפחים ע"כ: ד [ג] ס"פ אלו נערות ופ"ק דב"ק רבי נתן אומר מנין שלא יעמיד אדם סולם רעוע בתוך ביתו ולא יגדל כלב רע בתוך ביתו ח"ל לא תשים דמים בביתך אבל כלב שאינו רע מותר לגדל כדאמרינן בע"ז ארומלחא לא

אונקלוס

דברים ד ואתחנן תשיט

הַדְּבָרִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכְּם הַיּוֹם:
 שְׁנֵי הָרָאָה | לְמַדְרֵי אֲתָכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים
 כַּאֲשֶׁר צִוִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
 וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶם
 וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת
 כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם־חֲכָם וְנָכוֹן
 הֲגֹי הַגְּדוֹל הַזֶּה: ז כִּי מִי־גֹי גְדוֹל אֲשֶׁר־
 לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו בִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ
 בְּכָל־קְרָאֵנוּ אֵלָיו: ח וּמִי גֹי גְדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ
 חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם: ט **רַק הַשְּׁמֹר**
לָךְ וְשֹׁמֵר נַפְשֶׁךָ מְאֹד פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפְנֵי־סוּרוֹ מִלְּבַבְךָ
כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבִנְיָךָ וּלְבִנֵי בְנֶיךָ:
י יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחָרֵב בְּאָמַר יְהוָה אֵלָי
הֲקַהֲלֵ־לִי אֶת־הָעָם וְאֶשְׁמַעֵם אֶת־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֶת־י
כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה וְאֶת־בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:

דש"י

(1) ושמרתם. זו משנה (ספרי נח): ועשיתם. כמשמעו (ס): כי היא חכמתכם ובינתכם וגו'. נזאת פתקנו חכמים ונבונים לעיני העמים: (ח) חוקים ומשפטים צדיקים. הגונים ומקובלים: (ט) רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים. אז כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם תחשבו חכמים

ונבונים, ולא תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים: (י) יום אשר עמדת. מוסב על מקרא שלמעלה ממנו (פסוק ט), אשר לאו עימך יום אשר עמדת בחורב, אשר ראיתם את הקולת ואת הלפידים (שמות כ טו): ילמדון. ילפון (אונקלוס), לעלמס: ילמדון. ילפון (אונקלוס), לאחרים:

שפתי חכמים הקצר

אחוקים שהם 'הגונים ומקובלים' (רא"ם). ה. דאין לומר דקאי אלמטה ו'הודעתם לבניך וגו' יום אשר עמדת, שהרי 'הודעתם' דכתיב במ"ם כינוי הרבים, משמע דקאי למעלה על 'פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך והודעתם', פירוש, והודעתם הדברים, ואילו קאי למטה על 'יום אשר עמדת' היה לו לומר 'הודעת לבניך' (גרי"א). ו. רצונו לומר, 'ילמדון' כתרגומו 'ילפון' דהיינו שילמדו לעצמן. אבל 'ילמדון' דכסמוך דתרגומו 'אלפון' היינו ללמד לאחרים (מנח"י עפ"י אמי"ש).

ב. פירוש, השמירה הוא הלימוד, והעשיה הוא קיום המצוות, שכל שאינו לומד אינו עושה (רא"ם). ג. שינה החכמה והבינה לשמות התואר, כי לא יתכן לומר על החכמה 'לעני העמים', כי חכמת התורה אינה ביחס לעמים, רק מצד עצמה. והוסיף מלת 'תחשבו' ליחס החכמה לעם ישראל, ושמרתם ועשיתם' ואז תחשבו חכמים ונבונים בעיני העמים (רא"ם). ד. אמר זה, כי לא יתואר ב'צדיק' אלא מי שיתואר ב'רשע', ואחר שלא יתואר ברשע אלא האדם, לפיכך פירש 'צדיקים' דהכא דקאי

ואמר כי בחקים ומשפטים תועלות גדולות, שהם תפארת לעושיהם מן האדם, ואפילו שונאיהם ישבחו אותם בהם, ועוד שהם תועלת גדולה שאין כמותה, שהשם יהיה להם קרוב בכל קראם אליו, וגם העמים יתבוננו בזה וידעו כי החקים נעשים בחכמה ובינה לקרבה אל האלהים ויראו מהם, וזה שאמר כי מי גוי גדול, ועוד שהחקים והמשפטים בעצמם הם צדיקים וישרים וטובים בישוב העם והמדינות.

(ט-י) רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. "אז כשלא תשכחם ותעשום על אמתתם תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים" – לשון רש"י, ואינו נכון כלל.

אבל הכתוב הזה לדעתי מצות לא תעשה, הזהיר בה מאד, כי כאשר אמר ולעיל בפסוקים א-ו שנזהר בכל המצות ובשמירת החקים והמשפטים לעשותם בארץ חזר ואמר: רק אני מזהירך מאד להשמר ולשמור נפשך מאד מאד לזכור מאין באו אליך המצות – שלא תשכח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראו שם עיניך, הקולות והלפידים, את כבודו ואת גדלו, ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש, ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד ההוא לבניך ולבני בניך עד עולם. ופירש הטעם כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים ואת בניכם תלמדון לדורות עולם, אם כן עשו אתם ככה ולא תשכחו אותו.

והנה קודם שיזכיר הדברות שנאמרו שם הזהיר במצות לא תעשה שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא ולא נסירהו מלבנו לדורות עולם, וצוה במצות עשה שנודיע לכל מדור לדור כל מה שהיה בראיה ובשמיעה.

והתועלת במצוה הזאת גדולה מאד, שאם היו דברי התורה באים אלינו מפי משה בלבד אע"פ שנבואתו נתאמתה באותות ובמופתים אם יקום בקרבנו נביא או חולם חלום ויצונו בהפך מן התורה ויתן אלינו אות או מופת יכנס ספק בלב האנשים, אבל כשהגיעה אלינו התורה מפי הגבורה לאזנינו ועינינו הרואות, אין שם אמצעי, נכחיש כל חולק וכל מספק, ונשקר אותו, לא יועילהו אות ולא יצילהו מופת מן המיתה בידינו כי אנחנו היודעים בשקריותו. זהו שאמר שם ובשמות

תכלת מרדכי

- (ו) לקרבה אל האלהים. ע"י תבוא כ"ו י"ט. (ט) לפי דעתי מצות לא תעשה. ע"י סמ"ג לאוין מ' ס"ד⁷, ובהקדמתו ללאוין⁸.
 (ז) כי מי גוי גדול. פסוק ז'.
 (ח) ועוד שהחוקים וכו'. ע"י ו' כ'.

כור זהב

גן וכן העמים יתבוננו בזה, ר"ל מ"ש ואמרו רק עם חכם מוסב לפניו על כי מי גוי גדול.

(7) שלמד מהפסוק: "השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך" (לקמן ח', י"א) שזה אזהרה לגסי הרוח ע"פ מה שנתגלה לו מן השמים, ומאריך בזאת ומסיים עם הגמרא בסוטה (ה, א) וגרסין שם בהדיא אזהרה לגסי הרוח מניין רב נחמן ברבי יצחק אמר מהכא ורם לבבך ושכחת את ה' וכתוב (דברים ח, יא) השמר לך פן תשכח את ה', וכדרכי אבין אמר רבי אלעאי דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, עכ"ל. (8) שכך כתב בסוף הקדמתו: וגם בעניין הלאוין בא אלי בחלום עניין מראה בזה הלשון: הנה שכחת את העיקר השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך, כי לא היה בדעתי לחברו במניין הלאוין, וגם רבינו משה לא הזכירו במניין. ואתבונן אליו בבוקר והנה יסוד גדול הוא ביראת השם וחיבתו בעיקרים גדולים במקומן. וה' אלהים יודע כי לפי דעתי איני משקר מעניין המראות, וה' יודע כי לא הזכרתים בספר זה אלא למען יתחזקו ישראל בתורה ובתוכחה, וחפץ ה' בידי יצלה, עכ"ל.

פירוש דברים ד ואתחנן הרמב"ן לז

י"ט, ט] "וגם בך יאמינו לעולם", כי כשנעתיק גם כן הדבר לבנינו ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק כאלו ראוהו כל הדורות, כי לא נעיד שקר לבנינו ולא ננחיל אותם דברי הבל ואין בם מועיל, והם לא יסתפקו כלל בעדותנו שנעיד להם אבל יאמינו בודאי שראינו כלנו בעינינו וכל מה שספרנו להם. והענין הזה יבא עוד בפרשת "כי יקום בקרבך נביא או חולם חלוס" [להלן יג, ב], וכבר הזכרתי שם בפרשת בחדש השלישי [בשמות יט, ט].

(י) ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים. ☞

(יא) ענן וערפל. ☞

(יג-יד) וידבר ה' אליכם מתוך האש. כבר פירשתי הדבר "במקומו" [בשמות יט, כ-כא], שהם שמעו דבור השם הגדול יתברך מתוך האש, שראו אשו הגדולה והשיגו אליה והוגד להם בזה בריתו בעשרת הדברים, כי בכלן שמעו הקול מתוך האש, ושאר המצות צוה אותי בעת ההיא ללמד אתכם, כי כבר אני נאמן לנביא לה' במה שראיתם, כמו שאמר [שם יט, ט] "וגם בך יאמינו לעולם", כמו שפירשתי [לעיל בפסוקים ט-י ובשמות יט, ט וכ, ז].

קול דברים אתם שומעים ותמונה ראיתם רואים זולתי קול. ☞

ויגד לכם את בריתו. ☞

(טו-נד) ונשמרתם מאד לנפשותיכם. יזהירם פן יטעו אחר הקול אשר שמעו ויעשו השחתה לקצץ י"ב בנטיעות. ואמר תחלה תבנית זכר או נקבה באדם, שמהם יהיה קול, ואחר כן הזכיר כל אשר בארץ, בבהמה ובעוף וברמש האדמה ובדגי הים, ואחר כן הזכיר כל צבא השמים.

וכבר פירשתי [בויקרא יח, כח] אשר חלק ה' י"ב אלהיך אותם לכל העמים כי לכלם כוכב ומזל, וגבוהים עליהם מלאכי י"ב עליון, כגון הנאמר בדניאל [ג, יג] "שר מלכות פרס" ו"שר מלכות יון",

תכלת מרדכי

(י) כבר פירשתי הדבר. יתרו י"ט כ"ג.
 (יא) לקצץ בנטיעות. ע"י תשא ל"ב ה' י"ג.
 (יב) אשר חלק ה'. פסוק י"ט.

9) דנאמר שם: "וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר ויקרא ה' למשה אל ראש ההר ויעל משה", וז"ל: וירד ה' על הר סיני, אם תשכיל בפרשה תבין כי שמו הגדול ירד על הר סיני ושכן עליו באש, והוא מדבר עם משה, והדבור עם משה בכל הפרשה בשם המיוחד, והעליה והיציאה לקראת מקום הכבוד, כמו שפירשתי (לעיל פסוק ג), והזהיר פן יהרסו אל ה' לראות, כי גם אצילי בני ישראל לא חזו אותו, וכל ישראל שמעו קול השם מתוך האש, והוא שנאמר (להלן כ א) וידבר אלהים את כל הדברים האלה, כמו שאמרו רבותינו (מכילתא ד) אין אלהים אלא דיין, ואמרו (מכות כד) מפי הגבורה שמענו, ובמשנה תורה (דברים ה יט) כתוב את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם, בעבור שפי' מתוך האש וזה טעם פנים בפנים (שם ה ד), ולכך נאמר אנכי ה' אלהיך, ואל יקשה עליך מה שאמרו הם למשה כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש, כי לא אמרו אשר שמע אלהים מדבר מתוך האש, אבל אמר קול אלהים, שאמרו מה שהשיגו, ולכך אמרו קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלהינו (דברים ה כד), וכן אמר להם משה השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש (שם ד לג), כי מדבר תואר לקול, כענין וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז פט), עכ"ל. 10) בענין חטא העגל, דנאמר שם: "וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג לה' מחר", וז"ל: וירא אהרן — שהיה בו רוח חיים שנא' (תהלים קו) בתבנית שור אוכל עשב וראה שהצליח מעשה שטן ולא היה לו פה לדחותם לגמרי, עכ"ל. 11) בכריאת המאורות, דנאמר שם: "ולמשול ביום ובלילה ולהבדיל בין האור ובין החשך וירא אלהים כי טוב", וז"ל בתור"ד: ויתכן שהממשלה עוד כוח אצילות שהם מנהיגי התחתונים. ובכוחם ימשול כל מושל. והמזל הצומח ביום ימשול בו. והמזל הצומח בלילה ימשול בה. פירוש הרמב"ן על התורה <מכור ירושלים> - (ה) דברים / משה בו נחמר רמב"ן [עמוד 44] {726077}

א יא מ"ח פ"ג מ"ג
השפעה ל"ח:
יא ב מ"ח ע"ס ופ"ו
מלכות דעות הלכה
ה

פירוש הגר"א

(ט) כ"ב שיראת כו',
כמ"ס (התלם ק"ח)
השפעה ממה יראת ה'
וגו' כ"ב שבעשירי כו',
כמ"ס פ"ג דשבת (ל"א)
מ"ח דכתיב ויהי
למנוע עין וגו' ופ"ה
א יראת ה' כי יראת ה'
יראת לאדם כי יראת ה'
וגו' וענה וגו';
(י) כ"ב שררה כו',
כמ"ס (פס"ג) ונאלץ כו'
וסכל טוב עניני אלהים
והס' שנה ש'
שחרית, כמ"ס (פס"ג)
הגלת מקוב על צ"ח
ועל וגו' אר"י: ויין
ש' צהר"ם, כמ"ס
(קבלת י' אשך ק"ח)
וגו' צהר"ם ולא שפך
וע' צהר"ם: ויראת
היודים, שמעלן
מ"מ' ואלם נמשך
אחריהם ואלם לא ינוח
וגו' ע"ש: וישיבת
כו', כמ"ס אש"י הא"ס
וגו' כי אם וגו';

(יא) המחל"ץ כו',
כמ"ס (יחזקאל טז)
קדש (שמואל א' ג)
למה נבעטו צנני וגו';
ודמבחה כו', כמ"ס
(פסחים ק"ח פ"ה) כל
המזבח את כי שלמנו
אלהי מנסה וגו' את
המנום וגו'; והמל"ץ
כו', כמ"ס נפס"ו
דכיתום (מ"ג ע"ג) טח
כי שלמנו ה"א מולח
וגו';

תורה אור הל"ם

א) רק השמר לך
ישמר נפשך מאד פן
תשפח את הקברים
אשר ראו עיניך ופן
יסורו מלבבך כל מיני
היך והדעושים לקב"ד
(ל"ב קב"ד; ר"ח ע"ה)

קובץ מפרשים

א) אני שמעתי
שקברים במחשבתו
יראת ה' את החכמה:
ונכ"י ממך ללא פניו
דלעיל שמתה ה' אין פיר'
ל"א טח דל"א
מחשבה קאמר ולא
פסול שכן צ"ח יודע
לחוש טעם שיעל מנוח
אלא מחשבה יכול
לחשוב ולירא מלך דבר
שחיה טעם ומסופות
י"ע: גס גל"ה אין
משס סח"ה (פירוש
הגר"ש ע"ש ד"ע"ה ויכל
להיות ירא טעם
רש"ש);

הנה דבר זה מוסכם עליו מהפלוסופים ג"כ שהרגל המעולה שחוקקת לתוכה עד
שהיא קנין מזק ואחר כך ילמד החכמה אשר מורכזת על העיונות ההם ויסיף שמהם
ואהבה צמחמה ונפרדות להוסיף ממנה אחר שמעוררה למה שהורגל וכשקידמו
קניני מדעות ואח"כ ילמד ותהי החכמה מונעת אחר ממה שימארה שהרגל הכבד עליו
החכמה וייתנה: **א** אמר שאלו הדברים מונעין
ומנועין מעלת האדם עד ש"ל מן העולם והוא
אדם: **יא** מ"בין פני חבירו. הוא מי שמניח
את חפצו:

דברים נעלים יתנה לו רשות: הכא ל"ג מעלה עליו הכתוב דהא לא כתיב קרא:
ח תקפה. ששכמה בעל כרחו מפני שחמורה עליו: **יא** כ"ב שיראת ה' הוא קודמת
לשכמה. שמתרחק מן האיסור ומן הטוה. ל"א שיראת ה' הוא קודמת כי שכל
מעשיו וכל עניניו מקדמת יראת ה' מעשיו מתיקיימת. מעשיו מתקיימים
עושה: **הכבדתו מתקיימת**. מעשיו מתקיימים
צדו ומל"ה בכל אשר יפנה דכיון דיראת שמים
עומדת בעיניו כל שעה אינו נכשל במעשיו והוא
מזכיר יראת ה' ואין הכבדתו עושה בידו.
ש"ן ט' ממש ונעלה היא ד"ע"כ חכמה ודעת
בעיני יראת ה' היא אלוהי כדכתיב קרא ואלו אין
יראת ה' שם אין חכמה: **שחכמתו מרובה**
ממעשיו. שלמד הרבה ולא מקיים טוב לו של
למד. ל"א שמעשיו מרובין וכו' שמרבה נלדקה
ועסק מצות יותר ממה שלמד תורתו מתקיימת.
וכל הלמוד ואינו מקיים דומה ללשג שיוצאת
וקוצרת ולאדם שזרע ואינו קוצר: **י** כ"ב שרודח
הבריות. כלומר כל מי שהוא אלוהי למטה [ל"א
לנביא] צדוע שהוא אלוהי למעלה [ל"א למקום]:
שינה ש"ש שחרית. שהלך וישן עד שיעור וכן
ק"ש. ל"א עריבה לו לאדם ומשך זה ומנוחלתו
מן המורה: ויין ש"ש צהר"ם. שמנחתו ליד
שכרות: ושיחת הי"דים. בחורים שעוסקים בדברי לילנות וכו' אלם רודפין אחריהם: וישיבת בתי
יא הא קרא קרא ד"ס (מגדני טו ל"ג) כי דבר ה' מהו זה אפיקורוס ואלו מלכות הפך זה המפר צרית נשר. הכרת תכרת עושה"ו ועושה"ו מכלן אמר ר"ל המודעי המחלל את
טוב אינו מושג לא שומעין. כלשה ומתללן מקדושתן: **המבזה וכו'**. חלל חולו של מועד עשית מלכה או שנוהג כסם מנהג כסם המוריס כיוס
לפיקורוס כמנהג שהיה דורש אגדות של דופי למה לו למשה לכוזר וממנע היתה פילגש וכו' כי דבר ה' הוא:

רבינו יונה

לשמעו מה יעשו אלא שקבלו עליהם תחלה לעשות כל אשר יצוה עליהם
וישמעו ומיד קבלו שכר כאלו עשאו. וכל שחכמתו מרובה ממעשיו וכו'
שלא יאמר אשנה הלכה זו ואקיימנה אשנה כל התלמוד ואקיימנו ואם כה
יאמר לא תתקיים חכמתו. כי צריך תיוקן המדות תחלה ואחר כך תתקיים
החכמה: **י** הוא היה אומר **כ"ב שרודח הבריות נוחה הימנו רוח המקום**
נוחה הימנו. ר"ל מי שמשאו ומתנו נאה עם הבריות וכלם מכירים כי
באמונה עם הבריות (מה הבריות) וכדאמר' במסכת יומא (דף פ' ט)
תלמיד שקרא ושונה וגושא ונותן באמונה עם הבריות מה הבריות אומרות
עליו אשרי פלוני שלמד תורה אשרי אביו אשרי אמו [ל"א] מנאל שלפניו אימל
למי [ע] שלמדוהו תורה וכו' ועל זה רוח המקום נוחה הימנו מפני
שהתורה מתקלסת על ידו וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח
המקום נוחה הימנו לא יהיה נקי מה' ומישראל: **רבי דוסא בן הרכינס**
אמר שינה ש"ש שחרית. שמכבטל התפלה בזמנה: ויין ש"ש צהר"ם.
שמכבטל תלמוד תורה ומביא ליד עבירה: ושיחת הי"דים. שאותו השעשע
מושך את לבות בני אדם על ידי אהבת את העושים ונמצאת התורה
מתבטלת: וישיבת בתי כנסיות ש"ש עמי הארץ. וכמה רעות בישיבת
כנסיות: **הן מוציאין את האדם מן העולם**. כי על מה נברא אדם אך לעסוק
בתורה והיא אורך ימים ושנות חיים ואם לוקח הוא דברים כאלה ולמה לו
חיים וראוי לטרוד מן העולם כי הבל הוא והבל ימיו ואחר שחיה כמה
שנים ונתעסק בעסקו ולא הועיל באכילת התורה על מה יוסיפו לו
ימים. משל למלך שנתן מאה כסף לעבדו והשליכם לים וחזר ובקש ממנו
אחרים והלא ראוי שלא יתן לו יותר כך מי שאינו עוסק בתורה: **יא רבי**
אליעזר המודעי אומר המחל"ץ את הקדשים. זה המפגל את הקדשים
שומטאם אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית המחלל אותם אין לו
חלק לעולם הבא: **והמבזה את המועדות**. שמך שני הדברים האלה מפני
שנקראו קדשים. בקדשים כתיב קדש קדשים. וכמועדות כתיב אלה מועדי
ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש. והמחלל את שניהם אין לו חלק
לעוה"ב. מפני שחלל קדשי ה'. ועל זה אמרו רז"ל כל המחלל את המועדות
כאלו עובד עבודת כוכבים שנא' (שמות לו יד) אלהי מנסה לא תעשה לך
וסמך ליה את חג המצות תשמר ואמר בכאן המבזה ולא אמר המחלל את
המועדות מפני שאינו מדבר ביום טוב לעצמו כי בזה לא הוצרך לדבר
שיום טוב כשבת הוא. אלא מחולו של מועד מדבר לעושה ביד מלאכת
איסור והוא מבזה חולו של מועד ואומר אלו הימים אין להם קדושה כל
כך כימים הראשונים ועושה בהם כל מלאכה ותועבה עושה גם בוש לא
כיוס: **והמפר בריתו ש"ש אברהם אבינו**. זה המושך בערלתו לכסות העטרה
ונראה כעול כמי עושה כדי להכעיס כדי להבזות המצות **פני חברו**

רבינו עובדיה מברטנורא

אחרי שרירות לבו הוא קץ בה ומאסה ומניחה: **כ"ב שמעשיו מרובים מחכמתו**.
הכא מיירי שזריו במצות עשה ולעיל בכל שיראת חטאו קודמת לחכמתו איירי
שזרנו במצות לא תעשה: **י** כ"ב שרודח הבריות נוחה הימנו. כל מי שאהוב
למטה בידוע שהוא אהוב למעלה: שינה ש"ש שחרית. שהולך וישן עד שעות
ק"ש עוברת: ויין ש"ש צהר"ם. מושך לבו של אדם דכתיב (קהלת ב) אלמשוך ביין את
בשרי ומביא אותו ליד שכרות: ושיחת הי"דים. מכבטל את אבותיהם מלעסק
בתורה: וישיבת בתי כנסיות ש"ש עמי הארץ. שמתכנסים ומדברים בדברים
בטלים: **יא המחל"ץ את הקדשים**. המביא קדשי המזבח ליד פיגול ונתר
וטמא. או המועל ונהנה בין בקדשי מזבח בין בקדשי ב"ה: **והמבזה את**
המועדות. ימים של חוה"מ עושה בהן מלאכה. או נוהג בהן מנהג חול באכילה
ושתיה: **והמל"ץ פני חברו ברבים**. המתבייש פניו מארימות תחלה ואח"כ

רק השמר לך

ישמר נפשך מאד פן
תשפח את הקברים
אשר ראו עיניך. יכול
אפילו תקפה עליו משנתו, תלמוד לומר ופן
יסורו מלבבך כל מי חיד, הא אינו מתחייב
בנפשו עד שישב ויסירם מלבו: **ח** רבי הנינא בן דוסא אומר, כל שיראת חטאו קודמת
לחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת.
הוא היה אומר, כל שמעשיו מרובין מחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו מרובה
ממעשיו, אין חכמתו מתקיימת: **י** הוא היה אומר, כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח
המקום נוחה הימנו. וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו. ר'
דוסא בן הרכינס אומר, שינה של שחרית, ויין של צהר"ם, ושיחת י"דים, וישיבת בתי
כנסיות של עמי הארץ, מוציאין את האדם מן העולם: **יא** רבי אליעזר המודעי
אומר, המחל"ץ את הקדשים, והמבזה את המועדות, והמל"ץ פני חברו ברבים,

וכן אמר

אומר כ"ב השוכח דבר אחד ממשנתו מועלה עליו הכתוב כאילו מתחייב
בנפשו שנאמר (דברים ד ט) רק השמר לך וגו' אשר לא נתן בלבבך אמר כי
השוכחה מצוה בבני אדם והיה לו לחזור ההלכה הרבה פעמים ולחשוב בה
כל היום וכל הלילה עד שלא תוכל לסוד מלבו ולא עשה הרי זה מתחייב
בנפשו כי יבא להורות על פי הזכרתו ויאמר כך אמר לי רבי ויאמר המותר
ויתיר האסור ונמצאת תקלה באה על ידו. ונקרא פרשע מפני ששגגת תלמוד
עולה ודון: **יב** אפי' תקפה עליו משנתו תלמוד לומר ופן יסורו מלבבך
הא אינו מתחייב עד שישב ויסירם מלבו. אם שכחה על ידי הוקנה או על
יד אונס אחר רחמנא פטריה: **ח** רבי הנינא בן דוסא אומר כ"ב שיראת
חטאו קודמת לחכמתו מחכמתו מתקיימת. לענין השתדלות נאמר הדבר
המשתדל לדעת חכמה כדי שידע לשמור את נפשו את החטא ונחם:
חכמתו מתקיימת בידו ונמצא פורש מן העבירות ועושה מצוה כאשר למד
והשכיל. חכמתו קודמת ליראתו אין חכמתו מתקיימת לא השתדל מחילה
לדעת החכמה כדי לקיימה כי אם להבין ולהשכיל ולא תקיים בידו. והדן
נותן. ד"א בזמן שיראת חטאו של אדם קודמת לחכמתו נמצא כשהוא למד
מקשמתו ומאשרתו לילך בדרך שהורגל ללכת בה מכמה ימים כשהוא ירא
חטא ולבו מוסיף בה אהבה רבה ומתאוה להוסיף ממנה לפי שהיא
מאשרתו למה שהורגל. אבל בזמן שחכמתו של אדם קודמת ליראת חטאו
נמצאת החכמה מונעת אותו מעבירות שהורגל בהם וסופו לבעוט בה לפי
שדומה עליו כמשי: **הא היה אומר כ"ב שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו**
מתקיימת. שבזמן שמעשיו של אדם מרובין מחכמתו נמצאת תאוותו
לחכמה גדולה מחכמתו. ונמצא כי בכל יום ויום מוסיף חכמה על חכמתו:
וכ"ב שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת. שנמצאת תאוותו
לחכמה פחותה מחכמתו ונמצא כי חכמתו תהיה פוחתה והולכת כך פירשו
הראשונים ז"ל אבל יש לשאול איך אפשר להיות מעשיו מרובין מחכמתו
ואם אינו יודע התורה והמצות וכי יש לו לעשות המעשים האלו על מה
עשאו. אלא שזו המשנה דברה לפי עצה טובה נאה ומקובלת שיש לו למי
שיאנו יודע שלא יאבד נפשו ושקבל על עצמו לעשות כל הדברים אשר
יגידו לו החכמים ולא יסיר מהן ימין ושמאל כאשר ידעם וע"פ התורה אשר
יורו אותו ועל המשפט אשר יאמרו לו יעשה ומיד שקבלה זו יקבל על
עצמו בלבב שלם ובנפש חפצה מעלה שכר כאילו קבל עליו כל המצות.
ועל דרך זו אמרו כל שמעשיו מרובין מחכמתו כי אף מי שאינו יודע ואינו
עושה נקראין מעשה על שם כי יש לו שכר עליהם כאלו עשאו מפני
הקבלה וכן מפורש באבות דר' נתן דתנן התם. כל שמעשיו מרובין מחכמתו
חכמתו מתקיימת שנאמר ועושה ונשמע. שמעשיו מרובין מחכמתו
והיה להם לומר נשמע ועושה כי קודם שיוכל לעשות את העשיה צריכים

וכן אמר

מתחייב בנפשו מפני שהפסיק ממשנתו: ניר: תלם המחירשה. כמו נירו לכב ניר
(ירמיה ד א): **ח** כ"ב השוכח דבר אחד ממשנתו. בשביל שלא חזר עליה מעלין
עליו כאילו מתחייב בנפשו. שמתוך שכחתו הוא בא להתיר את האסור ונמצאת
תקלה באה על ידו. ושגגת עולה ודון. א"י כאלו מתחייב בנפשו לפי שאותה
משנה היתה משמרתו. ועכשיו שכחה אינה משמרתו: תקפה עליו משנתו:
שהיתה עליו ומתוך הקישי שבה שכחה: **ח** כ"ב שיראת חטאו קודמת
לחכמתו. א) אני שמעתי שמקדים במחשבתו יראת חטאו לחכמתו. שהוא חושב
לבו אלמוד בשביל שאהיה יראה חטא. וזה ע"ד שאמרו חכמי המשבחה בה:
המעשה: **הכבדתו מתקיימת**. שהחכמה מביאחו למה שלבו חפץ והוא נהנה כה:
וכ"ב שחכמתו קודמת ליראת חטאו. שאינו לומד ע"מ לעשות. הראוי אין לכוון
פונה להיות יראה חטא אין חכמתו מתקיימת. שמתוך שהיא מונעת אותו מללכת

מנחת

כי תצא, מצוה תקמו, מעקה

חינוך

שלג

כפי התכלת. ודעת התוס' בקידושין שם דדוקא אם בנה בית בתחילה ע"מ שלא לעשות מעקה אבל אם הי' כדעתו לעשות מעקה ולאחר שבנאו נמלך ולא עשה או שעשה מעקה ונפל ואינו עושה עובר רק על עשה ועשית ואינו עובר על ל"ת ולא תשים וכו' ע"ש ובר"מ אינו מבואר חילוק זה ומראה מקום אני לך. ואינו חייב במעקה אלא אם הבית בית דירה.

ובית האוצרות ובית הבקר א"ה במעקה כ"כ הר"מ והרה"מ ועיי' בכ"מ מה שהקשה ועיין בסמ"ע סי' תכ"ז. ובית שאין בו ד' אמות על ד' אמות פטור ממעקה ואם הוא ארוך וקטין דינו כדין מזוזה עיין בטו"ז בה' סוכה. בית של שותפים חייבים במעקה. ובשוחפות עכו"ם עיין בש"ך שם שמביא דעת רש"ל שחייב וכתב דלדעת רמ"א אפשר שפטור ע"ש.

בתי *כנסיות ובתי מדרשות פטורין דאיני בית דירה היתה רה"ר גבוה וכו' אין זקוק ופטור עיין בר"מ ובש"ע ואמרינן בספרי אין לי אלא גגים בורות שיחין וכו' ח"ל כו' וכ"כ הר"מ והרה"מ וסיים וזה שכי' לגגן דיבר הכתוב בהוה ובספרי מבואר לגגן פרט לכבש (היינו כבש שעל המזבח) בית לרבות היכל ופי' המפרש היינו ההיכל שבמקדש כמו שמבואר דהיה ג' אמות מעקה בית פרט לאולם. והנה הר"מ בה' בית הבחירה מביא הציור של בית המקדש ולא הביא מעק' ככבש ולא כאולם ובהיכל מביא כמו שמבואר במשנה. ואינו מבין דברי הספרי כיון דבתי כנסיות ובתי מדרשו' פטורים כיון שאינן בית דירה

מכש"כ היכל וגם הוא לגבוה ולא קרי גגן כי הוא של גבוה כמו שדרשינן בכל מקום שלך ולא של גבוה וגם למה הי' ג' אמות דמתורת מעקה סגי ב' טפחים ועיין בפסחים דכל ההיכל הכל בכתב מיד ד' עלי וכו' וצ"ע.

ברוך הוא, המה החסידים הגדולים אשר מעולם אנשי השם כמו האבות הגדולים והקדושים והרבה מן הבנים שהיו אחריהם כמו דניאל חנניה מישאל ועזריה ודומיהם, שמסר האל הטבע בידיהם, ובתחילתם היה הטבע אדון עליהם, ובסופן לגודל התעלות נפשם נהפוך הוא, שהיו הם אדונים על הטבע, כאשר ידענו באברהם אבינו שהפילוהו לכבשן האש ולא הוזק, וארבעת החסידים הנזכרים, ששמו אותם לגו אתון נורא יקידתא ושער ראשהון לא אתחרך ורוב בני אדם בחטאם לא זכו אל המעלה הגדולה הזאת, ועל כן תצוונו התורה, לשמור משכנותינו ומקומותינו, לכל יקרנו מות בפשיעותנו, ולא נסכן נפשותנו על סמך הנס, ואמרו זכרונם לברכה (תורת כהנים אמור פרשתא ח), שכל הסומך על הנס אין עושיין לו נס. ועל הדרך הזה תראה רוב עניני הכתובים בכל מקום, כי גם בהלחם ישראל מלחמת מצוה על פי השם היו עורכין מלחמתן ומזיינים עצמן ועושיין כל ענינם, כאילו יסמכו בדרכי הטבע לגמרי, וכן ראוי לעשות לפי הענין שזכרנו ואשר לא יחלוק על האמת מרוע לב יודה בזה.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (סוכה ג ע"א), שאין חיוב המעקה אלא בבית שיש בה דירה. אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן, וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המעקה, וכן בתי כנסיות ובתי מדרשות, לפי

וג"ל *מלשון הר"מ והרה"מ דבארות ובורות דמרכינן בספרי הוא ג"כ מ"ע של עשיי' מעקה ול"ת עיין בש"ע ג"כ דכלל דין בארות וכו' בדין גג ואח"כ כתב וכן כל מכשול וכו' ונ"מ דצריך לברך כמו מעקת הגג כנ"ל עיין בלשונם ובלשון הרה"מ בסוף המ"ע. עוד כתב הר"מ והן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מ"ע להסירו

וכו' שנא' השמר לך ושמור נפשך מאוד ואם לא הסיר בטל מ"ע ועבר בלא תשים דמים וכו' והכסף משנה הרשים ברייתא דר"נ בכ"ק מנין שלא יעמיד אדם סולם רעוע וכו' ולא יגדל וכו' שנאמר ולא תשים וכו' ואינו מבואר רק דיש לאו בדבר אבל עשה אינו מוזכר כלל והר"מ לא כלל זה בכלל עשה דמעקה רק עשה אחרת דהשמר לך וכו' נראה דבכרים הללו אינו בכלל עשה דמעקה דרק גגין ובורות וכו' דנחרבו בספרי והביאן הר"מ בכלל עשה דמעקה אבל זה כתב מ"ע אחרת דזה לא נזכר בברייתא דר"נ אם כן אפשר דליכא רק ל"ת ונ"מ דאין מברכין וגם יכול להסיר ההיזק ע"י עכו"ם וכדומה דאינו בני שליחות כמ"ש לעיל. וגם עיקר הלימוד דתב הר"מ דהשמר לך וכו' קאי על שמירת הגוף מבואר בכרכות דף ל"ב ע"ב גבי חסיד אחד שהתפלל ונתן לו הגמון שלום ולא החזיר לו וכו' א"ל כתיב בתורתכם רק השמר לך ושמור נפשך וכו' וכתוב ושמרתם מאוד לנפשותיכם וכו' אלו הייתי חותך וכו' ואיני מבין דרק השמר וכו' כתיב כי לא ראייתם כל תמונה וכו' אבל שמירת הגוף לא שמענו.

ודגה. על ההגמון ל"ק כי הם מינים ומהפכים דברי אלקים חיים למינות ומי יודע איזה פי' שפי' הרשע בכתוב הזה דלדעתו קאי על שמירת הגוף אך דברי רבינו הר"מ צ"ע מנלן זה דהוי עשה לשמירת הגוף מרק השמר וכו' דמיידי בענינים

שיח המנחה

נתחייב גם על כל התירוצים קשה למה המעקה ג' אמות הא שיעור מעקה י' טפחים, והנראה דברי הגאון הנצי"ב ז"ל שהמעקה לא הי' אלא לנוי ולכן הי' ג' אמות ואולי עשו זה כדי שיהא גבוה ק' אמות שהי' להם קבלה בזה וצ"ע, עוד י"ל שיש חילוק בין בכ"נ ובמ"ד להיכל לפי מה שכי' רבנו דטעם פטור ביהכ"נ לפי שאינן בית דירה משמע דלא בעינן שלכם וא"כ ביהמ"ק היו אוכלין שם מנחות וקדשי קדשים וא"כ י"ל דחייב במעקה וצ"ע: ובית הבחירה פ"ד הי' בה"ל ד"ה וגובה המעקה].

ונראה ל"י. (נה) ולא יברך עליו שאין זה עשה ממש אלא נלמד מהלאו דלא תשים דמים בביתך.

(נה) פ"ת בשם ח"א וכן הסכים בחו"א, ובחינוך משמע שהיא עשה דמעקה ממש וכן ביראים וצ"ע. ובמעשה רב ובמנ"ח כתבו לברך ע"ז ולענין צ"ע מאחר דהרבה פוסקים (סמ"ג ורבינו ירוחם וארחות חיים וסמ"ק) ס"ל דא"צ אלא ג' טפחים וספקים ברכות להקל: והלכות מעקה ס' תכו מוזת ביתך ס"ק יז שעה"צ ס"ק (נה)

בתי כנסיות. בספרי פ' תצא א' בית לרבות ההיכל שחייב במעקה וכתב במנ"ח מצוה תקמ"ו דלגמ' דידן חולין קל"ו א' דבתי כנסיות ובמ"ד פטורין ממעקה ופסק כן רבנו בפ"א מרוצח הי"ב לפי שאינן בית דירה פליגא אספרי דגם היכל פטור מה"ט (והגרא מ"ז בספרי) ואין לומר דחייב מפני שהוא גם גג התאים (ולא נתברר מה היו התאים משמשין) דהא מבואר בהי"ב והי' מהלך בגגו של התאים עד שמגיע לפתחה של עליה משמע שהתאים נגמרו עד העלי' וגם אין לומר שחייב במעקה משום לא תשים דמים שהרי האריך החו"א בחו"מ לקוטרים סי' י"ח שאין בגגין לא תשים דמים ועוד שלא מצינו שהיו משתמשים שם אלא כשהיו צריכין משהו ובספר המפתח כתב בשם תולדות אדם משום דגגין ועליות לא נתקדשו וזה צ"ע דמ"מ צריך שיהא גג של בית דירה.

ובשם צ"פ כתב משום דבונים בחול ואח"כ מקדישין וכבר נתחייב במעקה וג"ו צ"ע דכיון שאין דעתו להשתמש שם לא

העומדים ברומו של עולם עיקרי הדת וצ"ע אך בודאי מצא באיזה מקום ונעלם מאתנו. (ועיי' בהשמטות). גם צ"ע דהר"מ כתב העשה מהשמר וכו' ועייין בר"מ פ"ד מהלכות תפילין דס"ל השמר דעשה ג"כ לאו הוא וכ"כ בפ"ח מה' בית הבחירה כביטלו שמירת המקדש עברו על ל"ת דושמרו דהשמר וכו' הוא לאו וא"כ למה כתב כאן ואם לא

הסיר וכו' ביטל מ"ע ועבר על לא תעשה דלא תשים וכו' הא מהשמר ג"כ עבר על ל"ת ועבר על שני לאוויין ועייין בדין זה דהשמר אם עשה אם לאו פלפול ארוך בס' שעו המלך כהל' תפילין שם ומוכא בחיבורו זה והיא אריכות ובאתי רק לעורר. גם צ"ע דאם השמר קאי על שימור הגוף כמ"ש אם כן אם לא עשה מעקה ג"כ עובר בעשה זו אם כן למה כתב הר"מ אם הניח גגו בלא מעקה עובר בעשה ועשית וכו' ובל"ת ולא תשים וכו' והו"ל לכתוב לפי דבריו כאן דעובר בשני עשין ועשית וכו' ורק השמר לך וצ"ע. ואפשר דיצא להר"מ דאם בשאר מכשולים איכא עשה אף בדבריו ר"נ ליכא אלא ל"ת מהש"ס דב"ק צ"א שורי הרגת אתה אמרת לי להורגו וכו' ומוקי ליה בשור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה עיי' ברש"י וברא"ש היינו דהם מזיקים וכו' ומאי קא תבע ליה דאמר אנא בעינא למיעבד מצוה כדתניא וכו' וחייבו ר"נ וכו' והנה שכו מצוה אינו רק בעשה דמוטל על הבעלים לעשות וז"ל הר"מ פ"ז מה' חובל, שור שהיה עומד להריגה מפני שמזיק את הבריות ואילן וכו' וקדם אחר ושחט שור זה שלא מדעת בעלים חייב לשלם לו וכו' שהרי הפקיען מלעשות מצוה וכו' וכן כל המונע הבעלים מלעשות מ"ע שהם ראוים לעשות וקדם אחר וכו' ועייין בחוה"מ סי' שפ"ב אם כן דיז רק בעשה דעליה מוטל ובל"ת ל"ש זה וק"ל אם כן אם נימא כר"נ דבכלל רע אינו עובר אלא בל"ת אם כן אמאי בשור זה המזיק חייבים לשלם לבעלים אלא ע"כ איכא עשה ג"כ והפקיעו מהמצוה ועשה זו לא היה יכול הר"מ לכלול בעשיית מעקה כי בספרי מרבינן קצת דברים ומאי דלא מרבינן אינו

שאינן עשויין לדירה. ומה שאמרו זכרונם לברכה, שאם היתה רשות הרבים גבוהה מגגו אין זקוק למעקה, שנאמר כי יפול הנופל ממנו, ולא בתוכו, ושיעור גובה מעקה עשרה טפחים.

והרבה דברים אסרו זכרונם לברכה (רמב"ם הל' רוצח פ"א הל' ה-ו) כדי להשמר מן הנוקים ומן המקרים הרעים, שאין ראוי לו לאדם שיש בו דעה לסכן בנפשו, ועל כן ראוי שיתן ליכו לכל הדברים שאפשר להגיע לו נזק בהם, והעובר עליהם חייב מכת מרדות דרבנן, מהן מה שאמרו שלא יניח אדם פיו על הסילון וישתה, וכן לא ישתה מן הנהרות והאגמים שמא ישתה עלוקה, ואסרו (חולין י"א ע"א) מים מגולין מפני חשש, שלא ישתה מהן הרחש בעל הארס, ושיעור גילויין כדי שיצא הרחש מאוזן כלי וישתה. ואמרו בענין זה, שיש משקיין שיש בהן משום גילויי ומהן שאין בהם משום גילויי. ומחשש (רמב"ם שם פ"ב הל' ב, ד) זה בעצמו אסרו ניקורי תאנים וענבים ורימונים וקישואין ודלועין והמלפפונות אפילו הן כיכר, ודרך כלל כל פרי שיש בו לחה ונמצא נשון אמרו שהוא אסור. וכמו כן אסרו שלא יתן אדם מעות לתוך פיו שמא יש עליהן רוק יבש של מוכה שחין, או מצורעין, או זעה, שכל זעת אדם היא סם המות חוץ משל פנים. ויתר פרטיה מבוארין בבבא קמא ובמקומות מסנהדרין ובשקלים ירושלמי פרק ראשון [הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א].

ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, ועובר על זה ומניח גגו או בורו בלא מעקה ביטל עשה זה, וגם עבר על לאו דלא תשים דמים בביתך, כמו שנכתוב בסדר זה (מצוה תקמו) בעזרת השם.

תקמו. שלא להניח מכשול.

שלא להניח המכשולים והמוקשים בארצותינו ובבתינו, כדי שלא ימותו (רמב"ם הל' רוצח פ"א) ולא יזוקו כס בני אדם, ועל זה נאמר (דברים כב ח) ולא תשים דמים בביתך, ואמרו בספרי ועשית מעקה לגגך, עשה, ולא תשים דמים בביתך, לא תעשה. משרשי המצוה. וכל ענינה כתבתי בעשה שלו (מצוה תקמו) שבסדר זה, וקחנו משם אם נפשך לדעת.

בכלל ע"כ מצא עשה אחרת רק וכו' הכלל על כל פנים מוכח מהגמרא זו דבכל המכשולות איכא עשה ג"כ חוץ הל"ת ועייין בש"ך סי' שפ"ב סוף ס"ק א' שכתב דגם זה עשה היינו הריגת השור וכו' וכדלקמן סי' תכ"ז סעיף א' ואשגרת דלישנא הוא דאין זה בכלל העשה דסעיף א' כמ"ש רק בכלל העשה דסעיף ח' ע"ש.

עוד כתב הר"מ והרב המחבר הרבה דברים אסרו חכמינו זכרונם לברכה מפני סכנת נפשות ואלו הם לא יניח וכו' ולכאורה איסור תורה כמו מכשולות וכו' ואפשר לא תשים דמים וכו' אינו אלא אם יש מכשול לאחרים וזה דקדק הר"מ וכתב מה לאחרים עלי וכו' אך רק השמר ושמור דלדעת הר"מ הוא עשה וקאי על עצמו אם כן איכא איסור תורה בדבר. וספק סכנה חמור מספק איסור תורה וצריך עיון קצת עייין בחולין. גובה המעקה יו"ד טפחים ובבור ג"כ והראב"ד יש לו שיטה אחרת ע"ש ועייין בש"ע. ונוהג בכל אישי ישראל ובכל זמן ובכל מקום בא"י ובחוץ לארץ וכו'. עייין למטה בהשמטות מה ששייך עוד למצוה זו:

>קומץ מנחה: דיני מעקה מבואר דבעינן גבוה עשרה טפחים. ולא נתבאר בדברי הרמב"ם ובש"ע אם הי' טפחים בעינן שיהיו שוחקות דהא לחומרא בעינן שוחקות וא"כ נראה פשוט דצריך שיהיו שוחקות כמבואר בגמ' מס' עירובין. ועוד נראה כפי המבואר בהרמב"ם בה' רוצח ושמירת נפש פ' י"א ה"ג דהמחיצות צריכין להיות חזקים בכדי שיוכל אדם לסמוך עליהם היטב א"כ בעינן ג"כ שיהיו שוחקות בכדי להשמר יותר מהיזק ודו"ק. עייין בב"ק דף נ"א מבואר דדוקא אם הגג גבוה עשרה טפחים לפי מאי דקיי"ל אין חביט בפחות מעשרה. וגם הבית צריך להיות גבוה מכפנים עשרה טפחים דאם אינו גבוה יו"ד לא מיקרי בית ופטור ממעקה. ועייין בס' ביאור מרדכי בסוף ה' מזוזה דחקר אם באמצע חקק עד יו"ד ובצדדים אין גבוה יו"ד אם לסוכה מדמינן וכו' ע"ש מ"ש בסוגיא זו והר"מ לא הביא כלל ד"ז דצריך גבוה יו"ד ובעוה"י כמהד"ב אכתוב בזה:<

ציוני הפסוקים בתלמוד ובמדרשים

זה מאות בשנים, למן הדור השני של הדפסת התלמוד מלוה "תורה אור"¹ את כל מאמר חז"ל, שנזכר בו פסוק מתנ"ך, בו נרשם המקום באיזה ספר מתוך כ"ד כתבי הקודש ובאיזו פרשה נמצא פסוק זה. לכאורה אין בזה משום חכמה, עם קונקורדנציה ביד קל לציין גם מספר כל פסוק בהפרשה – מה שכדאי היה להוסיף – אבל המעיין ימצא, כי בכמה וכמה מאמרים נחוצה התבוננות מעמיקה למען דעת בבירור על איזה מקרא יסדו דבריהם.

ידוע כי הכתובים אינם מובאים בשלימותם. על הרוב מוזכרות רק מלים אחדות עם וגו' [= וגומר] או בלעדו; והנה כמה פעמים שאותן המלים נמצאות ביותר מאשר במקום אחד בתנ"ך, בעוד אשר ראשית הכתוב או סופו הוא בסגון אחר, ואחרי שלא הובאו רק מלים ספורות, הלוא צריכים להכריע – לפי הענין ותוכן הדרש שבו מובא הפסוק – לאיזה מהם כווננו. בעל "תורה אור"² ציין כפי הבנתו, אבל לא תמיד אפשר להסכים עמו; והרי כמה דוגמאות:

(א) בברכות לב, סע"ב: ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום, המתין לו עד שסיים תפלתו, לאחר שסיים תפלתו אמר לו: ריקה הלוא כתוב בתורתכם (דברים ד, ט) רק השמר לך ושמור נפשך, וכתוב (שם טו) ונשמרתם מאד לנפשותיכם, כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום, אם הייתי חותך ראשך בסייף, מי היה תובע את דמך מידי כו', וכבר העיר המהרש"א: האי קרא בשכחת התורה קמיירי, וכן האי קרא ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה וגו', ולא איירי הני קראי כלל בשמירת נפשו של אדם מסכנה. מיהו במס' שבועות לו, ב דרש לה תלמודא נמי אזהרה למקלל עצמו מנין שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך כו', משמע שפסוק זה כולל אזהרה שהאדם ישמור את גופו למען שלא יבא ע"י הזנחה זו לשכוח אשר עליו לזכור בעבודת בוראו.

נשאה איפוא הקושיא על הפסוק השני שהוזכר "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", הלוא מפורשת הכוונה בסיפא דקרא "כי לא ראיתם כל

ציוני הפסוקים בתלמוד ובמדרשים קסט

תמונה", אבל כדאי להעיר שעל הפסוק השני לא אמר השר "וכתיב בתורתכם" כמו בקודמו. ומעתה יש לציין וכתוב (יהושע כג, יא) ונשמרתם מאד לנפשותיכם, גם שם ישנן המלים הללו בלי הסיום אשר בתורה, ויכולים לפרש על שמירת הגוף כמו הפסוק "השמר לך ושמור נפשך", שמרו את נפשותיכם, למען תוכלו לעבוד את ה'.

ב) פאה פ"ה מ"ו: מי שאינו מניח את העניים ללקוט כו', הרי זה גוזל את העניים. על זה נאמר (משלי כב, כח) אל תסג גבול עולם, וכן שם פ"ז מ"ג: המניח את הכלכלה תחת הגפן בשעה שהוא בוצר, הרי זה גוזל עניים. על זה נאמר (שם) אל תסג גבול עולם, ואמנם, כתוב כן במשלי כב "אל תסג גבול עולם אשר עשו אבותיך", הרי אין בזה כל אסמכתא להמדובר בגזילת עניים.

לפי דעתי צריכים לציין: על זה נאמר (משלי כג, י) אל תסג גבול עולם, שסיפא דקרא "ובשדה יתומים אל תבוא", וברש"י שם בשדה יתומים – בלקט שכחה ופאה הראוי להם.

ג) יומא עד, ב: תענו את נפשותיכם (ויקרא טז, כט) יכול ישב בחמה כו', ת"ל וכל מלאכה לא תעשו מה מלאכה שב ואל תעשה אף עינוי נפש שב ואל תעשה, והנה המעיין בתוספות שם (עו, א) ד"ה ובעשור כו' יבין שלא למקרא זה כווננו, כי אם לפסוק במדבר (כט, ז) "ובעשור לחודש השביעי וגו' ועניתם את נפשותיכם כל מלאכה לא תעשו".

ד) שם סט, ב: אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה', ומציין בתורה אור ל"דברי הימים-א, יז", ואינני יודע למה לא ציין הפסוק בשמואל-ב ז, יח, שקדום לדברי הימים. כן בסנהדרין טז, רע"ב: וכה"א ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפליתי, מצויין בתורה אור דה"א יח, בעוד אשר שם סוף הפרשה כתוב: על הכרתי והפליתי, והפסוק כצורתו הוא בשמואל-ב כ, כג.

ה) גיטין לח, ב: המקדיש עבדו יצא לחירות כו' דליהוי עם קדוש קאמר, מצויין בתורה אור, וכן רשם המציין ברש"י שם (דברים יד), ומדוע לא ציין

בן

ברכות פרק ה'

יהוירע

זו

ח"ל על מרע"ה שלא היו ידיו פרוכות יותר משל
שטות והטעם לפי שאין כח באלם להמשיך המוחין
יותר משלש שעות כענין המזכר בחסידים הדלגות
ולפי' נמלא בשעה ימי החול ממשיכים המוחין כד
שעות השש שעות בכל יום וי"ל דאפשר בזה מחקרים
וממחקים אלו אוהיות דין דטס אדני שהם דין גמור
ובזה י"ל בס"ד דברי ההגה אל חיי חן יהודי כי באלו
דין שעות טובה שהיה בעברה ולא תהפיל יחודי וי"ל
בזה רמז הכוזב חזון לך הדרך ובלשון אה נבול ארץ
אשר יחילך ה' אלהיך דוק :

שם הוהתם הילך משהמרה פירש בלמח למודם
היה קודם שנגזר בחסידות או שאחר שלמדו כל
דבר או נהגו בכך אך הקושיא כיון דאין להם זמן הרבה
ביום שיחזרו על לימודם וגם שיעסקו במלאכה אך
ישמרו הלימוד בקרבם ואין נעשים מלאכה :

שם נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום הא דסיבן עלמו
ולא הוה לקראי דהשמר לך ושמרם מאלו הייט שחב
אחד ממצא דרעא הוא או חבב שהוא יהודי אי נמי
היה פרוה דהפילה ולא שמש שנתן שלום ואחר שהוכיחו
הבב אס יאמר לא שמשתי לא יאמין לך פייסו בדבר
אחר :

שם א"ל ריקא כ"ל קראו כן לומר אהה ית לך דין
מאד עלמו לרעה ובה נעביה ריקס מן מלוח
לך כדון מטייל אי נמי אס יהיה לך נס עתה שלא אהר
אוהך היז נס גדול ומלאכה ריקן מוכיחך שמענין לך
הרבה בעבור הנס :

שם כחוב בחורהכס רק השמר וכו' וכו' ומשמרם
קשא למה הביא שני פסוקים די לו בלחד וי"ל
בס"ד כי חבב להביא פסוק רק השמר כי הוא רלאון
אך ח"ל אס האמר זה ביהודי דעלמא מדבר אלל אדם
גדול שהוא יחוד דבורי נפיש אבותיה ואין לו לחוש וכמיש
במרה על רבי חנהל דלא חש לנפיש שאני ריה דנפיש
זכותיה מובא לך הביא לו פסוק ומשמרם דליירי
בדבית וזדולא יחוד דבורו לא עדיף מן רבים :

שם כענתתי לך שלום למה לא החזרה לי שלום
קשא די לומר לו למה לא החזרה לי שלום דכיון
שאמר למה לא החזרת משמע דנהן לו שלום דלא שייך
לשון חרה אלא כן נתן שלום החלה ויודי היבן לי כרה
יהודי וי"ל בס"ד הגדיל אשמחו בשמים לומר אי לא כהתי
שלום לחברים העומדים סמוך אלל רק לך כי כדדתיך
ח"ש כענתתי לך שלום לך דוקא ולא לחברים אך אהה
פשעה כיכ והקלה כדדודי ולא החזרה לי שלום ודקדק
לומר לי לומר לך היית לחוש לנבדל רבא ויקרא דכוהתי
כי אין אי אדם פשוט אלל עך גדול אי ועדיין י"ל
במ"א ולא החזרה לי שלום היבן שלום יהודי כיון דנקט
שלום קודם זה ועלה מהדר בחורה וי"ל בס"ד כי עוד
האשימו בדבר זה יותר כי מן הראוי אדם שנותנים לו
שלום לרד להוסיף בחרה שיאמר שלום בדכה וטובה או
שלום וברכה ואהה שרדין להחזיר לי בפלים אפילו
היבן שלום בלבד בלא חוספות לא החזרה :

שם אס הייתי חוהך רלאך בסייףמי היה חובב אה דמך
מירי קשא למה הולך לפרש בסייף יאמר אס הייתי
חוהך רלאך בסייף ויודי די לומר מי היה חובב דמך
ולמה הולך לומר מירי וי"ל בס"ד כי זה היה מבני
עשו שברכחה בחרב וכתיב ביה הודים ידי עשו ולי"א
אס הייתי חוהך רלאך בסייף שהוא ברכה שנהגה לו
מן השמים עיי יחאן אביו מי חובב דמך מירי דייקא
שאמנו יס לו כח בידים שהיא ידי עשו וכנהו לומר
אס בנחה על השמים נס מן השמים לא יחבבו דמך
וגמלא אין לך חובב לא בשמים ולא באלך אי נמי כ"ל

שפירש לו בסייף ר"ל אס בנחה על נבדתיך שחצמוד
כעדי אס חבב להרדך הלל איני בידו סייף ואהה בידים
רקיות ואך חצמוד נדדי ועדיין י"ל דהו"ל אס הייתי
הולך בסייף ולמה פירש חוהך רלאך וי"ל בס"ד כי
אוהו חסיד ודאי היה פדים סודרל על רישיה כדך
החכמים ולכן זה אה עיניו בלוהו מקום וא"ל אס הייתי
חוהך רלאך זה המכובד בסודר של גדולים בסייף מי
היה חובב דמך :

שם א"ל הייז עומד לפני מןך צבר חסד מקמים
למה עשה הדמיון על הכר ולא עשאו על עלמו
לומר אס הייתי עומד לפני מןך ב"ו שבה היו הדברים
טוהין יותר בעיני הכר משום שרר דךך ארך וי"ל בס"ד
כי החסיד חשב לנפשו הדמיון על עלמו כדי שלא יסור
חסיבת ראש על עלמו שדו"ט כי בדיה כדוהה לנפשו
ובפרש בפח סכנה שהכר היה מלא כעס עליו לךך החכמה
לנפשו הדמיון על הכר עלמו שאו הוכרח הכר להשיב
על עלמו שחובהך רלאו בסייף ובה היה הכנה
לקליפה של אוהו הגמון ולא יהנב לנפשו מצימת לבו
להרבו וכן היה כי מלח ה' יהיה זאת שידוד דברים אלו
חדרי בטן של אוהו הגמון ונחפיים ולא עשה כלום אי
כמי י"ל עשה המשל על הגמון דלחוי ליה במונ
בזה המשל אס אהה העשה מה שלךך חפך נס עלךך
חצבור כוס אחיו שימלא לך המךך שלך עינה חלח
ויחתיך רלאך בסייף :

דף ל"ג ונפער אוהו חסיד לביה לנפשו מקמים
אמאי אצריך בעל המלאכה לומר דברים
אלו מלאכה שאמר ונחפיים אוהו הכר וי"ל בס"ד דלמרו
במרה שאלו לרב על הלמירי דבי רב שבאום לביהמיר
דךך היער שהוא מקום שיש בו השש סכנה אס רשאים
בךך והשיב ליהו עלי ועל זארי וחדו ובלגוהו בחייתתם
מביהמיר לביה כ"ל וי"ל לא ידענא שסחשק בזה
ולכן בל בעל המלאכה בלן לנמדט רבוחל דלא החשוב
כס זה שנעשה בלוהו חסיד היה בךך הילוכו מביהו
לביהמיר לךך הגין עליו זכות ביהמיר שהלך לבס ליה
סיים ונפער אוהו חסיד לביה לנפשו דהיה זה כהילוכו
לביהו ועדי' נעשה לו הנס שנפטר לנפשו או י"ל בס"ד
אמר נפטר לנפשו כדומר שנפטר מן אוהו הכר בשמיה
שלום שנתן לו הכר שלום כנשפער אוהו חסיד ממו
שנתן הקביה ללוהו חסיד ארבה וכן בעיני הכר דלא
די לו שלא הרגו אלל אהב אוהו וסוד ונתן לו שלום
נפיש כנשפער ממי שבידו כנהיבת שלום אי נמי ר"ל
אשיש יהיה נהסוד אוהי עשה שחד של מזה לא חזיק לו
זה הכהד כדופו כדךך אדם שיקרה לו אוהו שחד אלל נפער
לביהו לנפשו כ"ל שם מיהוש כדופו כלל :

שם נעטו על כתיפו י"ל למה נעטו על כתיפו ולא נבאו
וגידרו וי"ל בס"ד כי בודאי היה בלוהו כדוד
אוהו נפש אדם מנוגלת בו ונתקנה עתה יפן כי
מלכו שנעשה בזה המוד קודם השש וגם עוד נעשה
חוכחה מוסר לבני אדם ונעשה גרמל לבני אדם
להחזור בהשוכה לכן ודאי היה בו אוהו נפש מנוגלת
והקנה בזה וכמיש בשתי פדים שאחר יאל גורלו
להיות קרבן להי ביה אליהו זכור לפיכך ואלך קרבן לבעל
ולא היה זה ראה לוח ממקומו אשיש שנקבל אליו ח
אית עך שבא אליהו זכור לטוב ולחם לו כסם שמתקדש
שיש שפר שלי כך מתקדש שיש כך ואל קם ואלך
רבינו האריי ז"ל בספר לקוטים פ' קרח כי אלל השני
פדים היו נללו וכן ואבירם ואשיש שנשדפו לא נמך
חיקוקם ונחה נמך בשתי פדים אלו ואבירם היה
מנוגלת שפר של בעל ולא ראה לקום כי חבב לא יחיקן
מלאכה שהוא בחלק הבעל וא"ל אליהו זכור לטוב שס
טא

חתם

ל"ב ע"ב — ל"ג ע"ב

סופר

סא

ע"א], שיהי מזונויך מזומנות לפניך בלי עמל ויגיעה צעשעט בעלמא, וגם לא אשכח דברך שתייה תורה. משהמרת וק"ל ב"ט*).

מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל וכו' ולא החזיר לו שלום וכו' וכתוב ושמרתם מאד לנפשתיכם כשנחתי לך שלום למה לא החזרת וכו' א"ל המתן לי עד שאפייסך בדברים וכו'. וצ"ע א"ח ריש סי' ס"ו [סק"א] הקשה מה הועיל צהירונו אכתי קשה ושמרתם מאד לנפשתיכם. והנלע"ד אמרו חז"ל [שבת י"ב ע"א] המצקר חולה בשבת לא יתפלל להדיא הי' ישלח רפואה שלימה, אלא יכולה היא שחרתם, פירוש זכות השבת כדאי שחרתם בני חפלה. וקשה א"כ גם שום רפואה לא יעשה בשבת כי יכולה היא שחרתם, ואין קיי"ל פילוי ספק פיקוח נפש דוחה שבת. אך העיקר כי חיי העולם הזה לא ניתנה ביד המוות, רק חיי העולם הבא, אבל חיי העו"מ כתיב וחי בהם ולא שימות [יומא פ"ד ע"ב], אך הפרש יש, חיי העו"מ הנחלים צמטתה אדם לעסוק ברפואות והלילה וכדומה אין לו לומר זכות המנוח הגן, אלא יעסוק צמטתה של עולם, אך רפואה והלילה התלוי בידי הקב"ה כגון להתפלל אל הי' שירפא החולי, אש"פ שגם זה צדוק ומנוסה שהי' אלקינו קרוב לקוראיו, מ"מ כיון שאנו מצטקים מהי"ת נאמר ויכולה שבת שחרתם.

והנה בודאי העומד להתפלל וכו' אדם נגזר, יפסוק ולא יסמוך עמו על נס, אך מלך שלבו ביד הי' לכל אשר יחפון יטנו [משלי כ"א א'], יסמוך על הי' שיטה לבו להתפיים ולא יחתוך ראשו וא"ש ט).

דף ל"ג ע"א: אמר להם ראו בני אין ערוד ממיית אלא החטא ממיית. הנה הס"ם הנקרא סמ"ל הוא נחלק ס"ם לצד א"ל לצד אין זו שום קדושה, וזהו השם של עמלק דהיינו עמ"ל קי גימטריא ס"ם, וצומן שהס"ם גורם להטעה את האדם אז נקרא החטא מעל זה דזהו איתיות עמ"ל... *), ועוד יש קליפה הגדולה מקליפת עמלק הוא ערד, והיינו דכתיב [צמדבר כ"א א'] וישמע הכנעני מלך ערד ופירשיי זהו עמלק, וכסוד מלוכש בקליפת ערד אז יש לו כח יוקר צומתאה, ויש רחב"ד אין ערוד ממיית אלא החטא שגרמיה הקליפה של ערד להטעה, את האדם *).

גדולה דעה שנתנה בין שתי איתיות שנאמר כי אל דעות הי' וכו', גדולה נקמה שניתנה בין צי שמות הללו עמלן אל נקמות הי'. והוא השם הקדוש אל הי' ויאר לנו אסרו חג צעבותים עד קרנות המזבח [תהלים קי"ה ע"א], כי אל הי' גמטריא י"ז כמו מזבח. והנה אין הנקמה להרוג שואינו,

אלא כדכתיב [שם קכ"ו ב'] אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה, וצמח אז יאמרו צגוים הגדיל הי' לעשות עם אלה הגדיל הי' לעשות עמנו היינו שמחים, כי מלאה הארץ דעה את הי' עד שאומות העולם כולם יכירו האמת ויתחרטו ויראו לקרב אל הקדושה, ואנחנו נקרבם ונלמדם כדכתיב בישעיה [י"א ע"י לא], וכתוב שובה הי' את צבותנו כאפיקים צנג, שאנחנו נהיה כאפיקים המשקים אלה מנגב, כן נשפוך מדיעותינו לאומות העולם, והם יתחרטו ויתלשו שערים ויכו כף אל כף בלעזר איך תעינו וטעינו עד עכשיו, וזו יהיה לנו לנקמה לומר הלא כבר אמרנו אליכם מאז ולא שמעתם, עקשנו אתם מצטעים על שלא שמעתם לקולנו, וזה אז ימלא שחוק פינו בשמעתנו אומות העולם מתחרטים ואומרים הגדיל הי' לעשות עם אלה הגדיל הי' לעשות עמנו היינו שמחים. וכעין זה וחרב פיפיות בידם [שם קמ"ט ו'], איננו חרב להרוג, אלא של פיות, בתוכחת מוסר לעשות נקמה צגוים, ומה היא הנקמה, תוכחות בללואמים, הויכוחים עם לאומים עד שיודו וישובו. וזו היא הנקמה שבין צי שמות אל נקמות הי' שזה דעה שבין צי שמות אל דעות הי' לא"י.

דף ל"ג ע"ב: [ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת]. לא זכיתי להצן דברי הרין ז"ל [פסחים קי"ד ע"א שכתב דאין לומר באתה חוננתנו בין יום השביעי לששת ימי המעשה, דע"כ לא אמרין ליה בהבדלה אלא משום שהוא מעין פתיחה וחתומה מש"כ בתפלה], כי מה יענה צופח והודיענו דמבואר בשמעתין דהוא מנגינתא דרב ושמואל והזכר בהן בין קדושה שבת לקדושה [וי"ע] הבדלה, והיה די בהבדלה זו, והוסיף זה עוד בין יום השביעי לששת ימי המעשה, ואינו לריך לא למעין פתיחה ולא מעין חתימה, ולי"ע. והיוצר נכון בזה מ"ש בשלטי גבורים שם צערי פסחים, כיון דכבר תיקנו צופח ברכת הבדלה דהוה מעין חתימה, שוב אומרים ג"כ בתפלה ב).

ההוא דנחית קמיה דרבה ותמר אתה חבת על קן: לפור אתה חוס ורחם עלינו אמר רבה. כמ"י ידע האזי לרובא מרבנן לרזוי למריה א"ל צבוי והא-משחקין אוחו תקן ורבה נמי לתודוי לאצוי הוא דבעי. וריך ציבור. וי"ל דהצטחון שידך רק צעניי עוה"ז, ולכאורה הוה אמינא דאם צרכי עוה"ז יש לצטוח ק"ו צעניי תורה ומלות, אלא שהקב"ה ירואה שהאדם עמלו יחאמץ וישתדל בכל מה דאפשר צידו לעשות לזורך מנוח, כי זה תכלית הבריאה. ועד"ז יש לפרש הקרא [ישעיה כ"ו ד'] צטחו צהי עדי עד, בכל צעניי עוה"ז, כי ציה הי' לזר עולמים, צי עולמים, ועל זה אמר אידך קרא [תהלים ע"י א'] ויצטחו כך יודעי שמך, היינו כקוטיא הניל דגם לענין ידיעות הי' ותורה יצטחו כי לא עוצת דורשיך, ועל

כתב מרן בזה"ל: „ולא ב"ל שמזכיר ב' שמות על הפורעניות ונקמה, אלא זו בעצמה הנקמה כי הקב"ה שהוא אל דעות יפתח עיני שכלם של א"י"ה ויצטערו קרוב למיתה כשיבינו ההפרש ביניהם ובינינו, והנה אל דעות הי' הוא בעצמו אל נקמות הי'. ושלא תאמר א"כ אז יהיו הם כמונו להגיע אל קדרגותינו, ע"כ אמר [ישעיה י"א ט'] ומלאה הארץ דיעה כמים לים מכסים, שהגלים משתוקקים לעלות היבשה, והקב"ה שם חול גבולם ולא יכלו לעבור והם מצטערים בכך כמבואר באגדת רבב"ח [בי"ב ע"ג ע"א], וה"נ [דכותנו] [דכותי] יבינו וישתוקקו להגיע ולא יוכו ויצטערו" (לב) שו"ת א"ח סי' ע"ה ד"ה ע"ד.

כט*) שם ח"א, ל"ט א' ד"ה במה. וע"ע תומ"ק ויקרא, סי' ג' ד"ה אם.
ל) שם כ"ה א' ד"ה ויאמר.
ל*) כמה שורות שאינם שייכים לענינינו הושמט.
ל***) חת"ס ע"ה"ת במדבר קע"ה ד"ה ויקצף. — וע"ע דרשות ח"א ע"ד ב' ד"ה והנה, וחי' סוכה ל"ח ע"א ד"ה עונה אחריו.
לא) ועיין מד"ר בראשית פצ"ח אות ט' ובפי' מהר"ו.
לא*) שם קע"ב ג' ד"ה ורב. ובתומ"ק דברים כ"ז ד' ד"ה ומלאה, חתם סופר <על השי"ס> - ברכות / סופר, משה בן שמואל {עמוד 67} (726077)